

'מורשת אבות'

(Ahnenerbe). אגודה בגרמניה שנוסדה כחברה לחקר תולדות מקורות הרוח של 'מורשת אבות גרמניה'. מ"א הוקמה בברלין ב-1 ביולי 1935. מייסדיה היו הינריך הימלר, ריכרד ולטר דרה והחוקר הגרמני-ההולנדי הרמן וירט. למ"א היה כתב-עת, 'גרמניה' (Germanien), ומטרתו לסייע בהרחבת הבסיס לפולחן הגרמניות של וירט. במהרה נהיה ולטר ויסט, הדיקן מטעם של הפקולטה לפילוסופיה במינכן, לבעל התפקיד הקובע במ"א, וזאת מאחר שווירט לא זכה בהכרה בחוגי המדע.

כבר בראשיתה עסקה מ"א בתחומים אזוטריים, הנחשבים, למירב, לפסודו-מדעיים. כך, למשל, עסקה האגודה, נוסף על ההיסטוריה הקדומה של גרמניה, גם בתורת הקרח העולמי (Welteislehre) מיסודו של הנס הרביגר; במיתוס אטלנטיס; בהבהרת פירוש אבני-החיצון (Externsteine) שליד דטמולד (Detmold); בהחייאת אורחות-חיים גרמניים, בחקר הרונים, כתבם הקדום של שבטים טוטוניים; בפירוש סמלים (כגון המחקר 'על מקורו של צלב הקרס ומשמעותו'); ובקידום פולחן של הינריך I 'מכניע הסלווים' (מלך גרמניה ב-919-936) – פולחן שהנהיג הימלר, ולקידומו ארגנה מ"א חפירות וטקסי זיכרון בקוודלינבורג (Quedlinburg; כיום במזרח גרמניה) שבה ישב הינריך I.

במהרה נוספו עוד תחומים שבהם עסקה מ"א, במיוחד אחרי שהימלר נטל לעצמו את ראשות האגודה (1937) וכספים זרמו בשפע לקופתה. מ"א שיגרה משלחות מחקר לטיבט; עסקה בתורה הקדומה של ריפוי טבעי; בהרלדיקה; בחקר בתי-אב; פירסמה אטלס 'ידע-העם הגרמני', וכן סדרת ספרים על 'היער והעצים בתולדות הרוח והתרבות הארית-הגרמנית'; עסקה ב'תורת היער והעצים'; ארגנה חפירות באתרים הקשורים ביישובים קדומים או באגדות – כגון באלטכריסטבורג (Altchristburg) שבפרוסיה המזרחית, ליד ההר הוהמישלה (Hohmichele) שליד זיגמרינגן (Sigmaringen), בהיתבו (Haithabu) שבשלזוויג, וכן ליד קרימהילדשטול

(Krimhildestuhl) שליד באד דירקהיים (Bad Duerkheim); והיא גם עסקה בחקר מערות באלטמילטאל (Altmuehltal) ובשווייץ הפרנקית; בתולדות הלנגוברדים, כובשי איטליה במאה השישית; באומנות ובתרבות של המיסיון האירי-הסקוטי במאות השישית-התשיעית; במטאורולוגיה, במהות מטה-הקסם, 'חקירת המדעים המתקראים סודיים'; באסטרונומיה; בחקר חותמות הבית ובתי-האב; בגיאולוגיה בטחונית, המיועדת לגילוי מתכות לצורכי מלחמה; בפליאונטולוגיה; בתולדות החיות והגיאוגרפיה שלהן; בפיתוח 'משקפת עממית' ועוד. תוכנו מסעות מחקר לאיי הוואי, לניגריה הדרומית, למנצ'וקואו (מנצ'וריה), לאמריקה הדרומית, לאיסלנד ולפרס.

ב-1939 קיימה מ"א לראשונה 'שבועות למדע' בזלצבורג. בין פעולותיה האחרות היו: הצגת רשימות של 'מדענים יהודים או מדענים הקשורים ליהודים בקשרי חיתון'; החרמת ספריות (בהן ספרייתו 'המזרחית-השמית' של הסופר היהודי ליאון פויכטונגר ו-80,000-100,000 הכרכים של 'האגודה האוניברסיטאית בזלצבורג', שפורקה בידי הגסטפו זמן קצר אחרי סיפוח אוסטריה במרס 1938); שיגור 'משקיפים' לכנסים מדעיים; חתירה תחת מכוני מחקר מתחרים, כגון 'החברה הגרמנית ללימודים קלטיים' ו'ברית המולדת הווסטפאלית', ותככים לסיכול תוכניתו של אלפרד רוזנברג להקים בית ספר גבוה ליד ימת חים (Chiemsee) שבבבאריה.

עם פרוץ המלחמה התיישנו במהרה תוכניות רבות, ותוכניות אחרות נמשכו למראית-עין בלבד, כדי לסייע לחוקרים המשתתפים בהן להשתמט מגיוס לצבא. ואולם, עם הכיבושים במלחמה נוצרו תפקידים חדשים, ומ"א ניגשה למלאם ברוח חפצה: 'הצלת' ספרי כנסיות וארכיונים גרמניים בארצות הבלטיות; 'תפיסת' אוצרות אומנות ואוספי אומנות בפולין; 'ניפוי' מוזיאונים בקייב (Kiev), באודסה (Odessa), ברוסטוב (Rostov) ובנובוצרסק (Novocherkassk); 'חפירות בהיקף גדול יותר' במחוז דניפרופטרובסק (Dnepropetrovsk); 'חקר מצבות זיכרון גותיות בקרים'; חקר ניבים קימבריים (Cimbri, שבט טוטוני קדום) בדרום טירול (Tyrol); ידע-עם בגוטשה (Gottschee, היא קוצ'ביה – Koceveje – שבסלובניה), בנורווגיה ובפלנדריה; חקירות היסטוריות בנוגע ל'ספר הצבאי', לפולקלור הקוזקים ולחיזוק תוכניותיו של הימלר להקמת יישובי איכרים-חיילים; ביסוס תשקופת מדעית ומדיניות מדעית של גרמניה גדולה; חקר המונגולים; 'חקר כולל' של הקוקז; גידול 'סוס ערבות עילאי למלחמה ולהתיישבות' על-ידי הכלאת סוס-פרא פשולסקי (Przewalski) וסוס-פרא-יער גמלין (Gmelin) 'טרפאן'; וכיוצא באלה.

במ"א כמעט שלא הבחינו בין שרלטניות ומחקר תועלתי בעל מניע פוליטי, ובין מדע מקובל 'בלא הנחות מוקדמות'. מה גם שתוכניות רבות כלל לא עברו אף שלבים ראשונים – דבר שאינו מפליא, נוכח העדר זמן, מחסור באמצעים וההערכה המדעית המועטה כלפי חוג מייסדיו – ולפיכך מיעוט כוח המשיכה של מ"א לגבי טובי העוסקים במדע הממוסד.

ב-1942 נבלעה האגודה החשוכה הזאת לתוך משרד המטה האישי של מנהיג הס"ס. אם יש בכלל דבר שיזכיר את קיומה, הרי אין הוא בגלל הישגים מדעיים כלשהם של חוקרי מ"א, אלא בגלל הנסויים הרפואיים המרושעים שערך בדכאו רופא חיל האוויר ד"ר זיגמונד ראשר, ובגלל אוסף הגולגולות שאסף הפרופסור לאנטומיה ד"ר אוגוסט הירט באוניברסיטת שטרסבורג החל ב-1941.

אפשר שראשר, בן-חסותו של הימלר, כלל לא נזקק למשרתו במכון של מ"א ל'מחקר תועלתי מדעי-בטחוני' כדי לערוך סדרת מבחנים לקרצינומים מחוללי סרטן, וניסויי תת-לחץ ותת-קירור בטיסות גובה. בתפקידו כרופא ראשי של חיל האוויר פעל ראשר בפקודת המפקח

הראשי לתברואה של חיל האוויר פרופסור אריך היפקה וכן מטעם פרופסור גיאורג אוגוסט ולץ מן המכון לרפואה ודר. זיגפריד רוף מן המכון הברלינאי לרפואת טיסה של המוסד לניסויי תעופה. ראש ערך את הניסויים בתת-הקירור בידיעתו של המפקח הכללי של חיל האוויר ארהרד מילך, ונעזר בפיזיולוג מקיל (Kiel) פרופסור ארנסט הולצלנר שקיבל הוראה למחקר מהיפקה, ורופא חיל האוויר ד"ר א. פינקה. חיל האוויר העמיד לרשותם את המיכשור הדרוש. במסגרת מ"א לא היה איש זולת הימלר רשאי לאשר לראש עריכת ניסויים בבני-אדם, כלומר באסירים. מכיוון שמחנה הריכוז דכאו לא היה כפוף למ"א יכול היה הימלר לתת הוראות למפקד מחנה הריכוז, אך לא כנשיא מ"א, לכן יש לראות את השתיכותו של ראש מ"א רק כיסוי מדעי שהעניק לו הימלר כדי לאפשר לחיל האוויר של הרמן גרינג את הניסויים הללו, ואילו את האפשרות לערוך חקר הקרציונומים, החל ב-1939, יש להבין כטובה פרטית של הימלר לראש.

בניסויי הגבהים של ראש השתתפו כ-180-200 אסירים – לרוב יהודים, גרמנים, רוסים ופולנים, ביניהם במיוחד כמרים נוצרים – ומשערים, ש-70% עד 80% מהם מתו מהניסויים. ב-400 ניסויי הקור השתמשו בכ-280-300 אסירים, וכנראה שמהם נהרגו כ-80%-90%. אשתו של ראש, מכרה טובה של הימלר, חטפה לפחות שמונה ילדים, כדי להרשים את מנהיג הס"ס בהקמת משפחת ס"ס מרובת ילדים למופת. ראש נחשד בסיוע לאשתו, וב-26 באפריל 1945 הוצא בפקודת הימלר להורג בדכאו בירייה בעורף. אשתו של ראש נתלתה ברונסבריק, זמן קצר לפני שחרור המחנה, אחרי שהתנפלה על שומרת המחנה. לפי תזכיר שנתקבל במ"א ביום 10 בדצמבר 1941, נועד אוסף הגולגולות של הירט למלא חיסרון:

'קיימים אוספים בהיקף ניכר של גולגולות של כמעט כול הגזעים והעמים. רק גולגולות יהודים העומדים לרשות המדע כה מועטות עד שעייבון אינו מבטיח תוצאות ודאיות. כעת נותנת לנו המלחמה במזרח הזדמנות למלא חסר זה. הקומיסרים היהודים-הבולשוויקים מייצגים סוג תת-אדם, מגעיל אבל אופייני, וגולגולותיהם מאפשרות לנו לרכוש מסמך מדעי מוחשי'. בעתיד יש למסור את 'כול הקומיסרים היהודים-הבולשוויקים' בעודם בחיים לידי המשטרה הצבאית, כדי שסטודנטים לרפואה חייבי שירות צבאי יעשו את המדידות האנתרופולוגיות הדרושות ויוכלו לשלוח לשטרסבורג את הראשים, ערופים בקפדנות ומשומרים היטב בקופסאות פח מיוחדות. אחר-כך התעניין הירט לא רק בקומיסרים יהודים ובגולגולות. בנובמבר 1942 דרש להעמיד לרשותו ל'בדיקות אנתרופולוגיות מסוימות' ממחנה הריכוז אושוויץ 150 שלדים של אסירים, כלומר של יהודים. אבל ההספקה נתעכבה; ביוני 1943 קיבל הירט מעוזר אחד 79 יהודים, שני פולנים, ארבעה שלדי אדם מפנים אסיה ו-30 שלדי יהודיות, כולם במצב מעובד, בסוף יולי – התחלת אוגוסט נשלחו אליו 122 גוויות (ביניהן 29 גוויות של נקבות), שנרצחו בפקודת מפקד המחנה בתא גז שנבנה במיוחד ובאמצעות חומר

כימי שקבע הירט. נראה שעוד בסתיו 1944 אוחסנו חלקים של אוסף הגולגולות והשלדים בטירת מיטרזיל (Mittersill). הירט מת ב-2 ביוני 1945 בשננבך (Schoenenbach) שבמחוז נוישטט (Neustadt) ביער השחור, ונראה שהתאבד.